

Ívlámpa és mécs

Valaki künn a tükörablakok előtt megkérdezte, mennyiért mennék be ebbe a kávéházba. Nyolc és tíz közt volt az idő, este, vasárnap. Bemegyek én ingyen is, kötelességből. A hivatásomnál fogva, nyakig kaucsukköpenybe bugyolálva, jártam már kolerás barakkban is. Csak nem sokkal rosszabb egy ilyen kávéház?

Távolról csillogás, tükörfény és füst, közelről azonban a kép talán valamivel emberibb. Töprekedtem, micsoda az oka annak, hogy ezek az okos és tisztos polgáreberek vasárnap este egymás hátán ülnek, puncsot isznak, és úgy kiabálnak, hogy a saját szavukat se értik. Zöld és piros italok állnak előttük. Nem hiszem, hogy jól mulatnak. A hőségnél és a megsavanyodott szivarfüstnél jobban fojt az öntudatlanságuk, az, hogy nem tudják, miért vannak itt. Az egyik asztal hallgat. Egy szomorú családi kör ül ott, majdnem kisírt szemmel, és az ívlámpák fényébe, a márvány asztalon kitergetti lelki szennyését. Már egyetlen embernek sincs hely. A zaj ott kóvályog, magasan, a plafonon. Izgatott pincérek szökdösnek ide-oda, lázas szemmel, verejtékezve. A lárma elviselhetetlen. Még egyre ontja az ajtó az új vendégeket, akik élethalál-harcot vívnak egy-egy székért, családapák jönnek, apró kisleányok fehér ruhában, leeresztett hajjal, akik kíváncsian tekintgetnek ide-oda. Az asztalok egymást nézik. Úgy látszik, ezen mulatnak. Van egy asztal, mely mindenkire rávigyorog. Egy negyedóra szenzációja az, hogy észreveszik, ott a nagy tükör alatt ül egy nő, akinek tízezer koronás gyémántbuton villog a kipirosodott fülcimpájában. Közben minden elvész a káoszban. Az emberek kérdeznek, a kérdésre nem kapnak feleletet, hozzák a lapokat, meg se nézik, a kisleányok csokoládét majszolnak, az anyák haja belelóg a tartárszószaiba, a tányérok csörömpölnek, az infernális egyveleg búsán, nagyon búsán döng, az öntudatlanságig és a megbolondulásig. Ez a budapesti vasárnap este.

Láttunk máshol is vasárnap estéket. Ott a családok ablakai fényesek voltak. Nálunk csak a kávéházak ablakai fényesek, a város sötét, az utcák

feketék és szomorúak. Azokon a helyeken, ahol mély és tiszta lelki kultúra van, mécsék gyulladnak ezen az estén, a vasárnap örömére, az egész várost egy csendes és meleg illumináció öleli körül. Ez az egyetlen nap, amikor igazán a magunkéi lehetünk. Az örömmécset kellene meggyújtanunk. Két gyertyát a zongorán, ahol a kedves hangjegyeink hevernek. Egy lámpát egy kis kép alatt, amely igazán a miénk. Egy drága könyvet kellene kinyitnunk. De van ennek a publikumnak zenéje, van lelki kultúrája? Alig hisszük. Divatja és kávéházi kultúrája van. Nincs mécse, csak ívlámpája van. Fél a magánytól. Remeg attól a gyönyörű tété-á-tété-től, amikor egy elhagyott szobában magára marad, és pár óráig szembenézhet önmagával. Dolgozni csak becsület, de pihenni – harmonikusan és nemesen – művészet. Igen, ezek a szegény mulatók, ezek a kávéházi száműzöttek menekülnek a vasárnapi zajba, felejteni jönnek ide, önmagukat, egytől-egyig ennek a semmin se csodálkozó városnak a hajótöröttjei, akik hat napig tudnak még dolgozni, de a hetedik napon, hogy a munka zakatolása nem zsongítja idegeiket, öntudatlanul új izgatószeret keresnek, zajt és bort és cigányzenét, nehogy végigtekintsék az életüket. Egy szigetet nekünk, szegény hajótörötteknek, egy kávéházat. Az a nő, aki ott zöld gyémántját villogtatja, egész héten kulcsköteget csörgetett, és a zsírosbödönök körül forgolódott, a férfiak pedig, akik fásan meresztik szemüket az illusztrált lapokra, számokat fejtettek, könyveket vezettek, verekedtek a kenyérért. Annyi idejük van a pihenésre, hogy ide jöttek? Csak a maguk számára, a csöndre és az áhítatra nincs idejük. A kávéház sokszor elborul a füsttől és a zajtól. Ilyenkor úgy tetszik, hogy ezek a fényes és ünneplő emberek betegek. Szeretnének leheveredni a márványlapokra, mint egy operatőrasztalra, hogy az öntudatlanságba süppedjenek, álomba ringassa őket az ívlámpák darázsümmögése, és fejükre csapják a kloroformos sisakot. Úgy mulatnak és mosolyognak szegények, fejükön egy kloroformos sisakkal.

(*Élet*, 1912. október 6. – *Á*, 608–610. old.)